

Hoofdredacteur Colinda van Ekris stelt prikkelende vragen. Aan boeren en burgers. Gedrevenheid, passie, boude beweringen, in het hooi komt allemaal aan bod.

In het hooi met... Gert-Jan Noij

Elk bedrijf kent zijn bedreigingen en kansen, ook op het gebied van water en bodem. In het project Koeien & Kansen zoeken zestien melkveehouders met onderzoekers naar de mogelijkheden van een duurzame en maatschappelijk geaccepteerde melkveehouderij. De laatste jaren is het accent op bodem- en waterkwaliteit komen te liggen. Gert-Jan Noij, onderzoeker bij WUR, is betrokken bij het project Koeien & Kansen en verbindt, met zijn kennis over grondwater en bodemkwaliteit, theorie met praktijk. In het hooi met... water- en bodemdeskundige Gert-Jan Noij.

Tekst Colinda van Ekris | Beeld Annemiek Rijpkema

Waarom besteedt het project Koeien & Kansen meer aandacht aan bodem en waterkwaliteit?

"Volgens de Nitraatrichtlijn mag niet meer dan 170 kilogram stikstof (N) per hectare per jaar uit dierlijke mest worden gebruikt. Nederland maakt gebruik van de mogelijkheid om derogatie aan te vragen waardoor veel bedrijven meer dierlijke mest mogen toepassen, onder de voorwaarde dat ze minimaal 80% grasland hebben. En Nederland moet aantonen dat dit niet leidt tot overschrijding van de normen voor waterkwaliteit. Eerst lag de focus op grondwaterkwaliteit (nitraat), maar inmiddels verschuift de aandacht naar het oppervlaktewater. In sommige gebieden zijn we nog ver af van de gewenste ecologische waterkwaliteit, zoals voorgeschreven door de Kaderrichtlijn Water van de EU. Als we op dezelfde voet doorgaan halen we deze waterkwaliteit niet op tijd, voor 2027. Met alleen aanscherping van het mineralenmanagement komen we er niet en er moet dus iets extra's gebeuren. Daarom besteedt Koeien & Kansen nu meer aandacht aan watermanagement. Dit uit zich in een breed inzetbaar instrument voor de melkveehouderij: de BedrijfsWaterWijzer."

Wat houdt dit in?

"De BedrijfsWaterWijzer geeft inzicht in het watermanagement van een melkveebedrijf. Het instrument is er niet alleen om de waterkwaliteit te verbeteren, maar het brengt ook

verdroging en vernatting op het bedrijf in beeld. De BedrijfsWaterWijzer moet de boer helpen om beter met water om te gaan, zowel voor de eigen productie als voor het milieu of de waterkwaliteit. Er wordt gekeken naar zeven aspecten van de bedrijfsomstandigheden: erfscan, droogte, wateroverlast, grondwaterkwaliteit, oppervlaktewaterkwaliteit, drinkwater en slootbeheer."

Waar wordt waterkwaliteit aan getoetst?

"Er zijn steekproeven genomen om te toetsen of de Nederlandse landbouw voldoet aan de norm van 50 milligram nitraat per liter in het bovenste grondwater. Dat is tot nu toe de belangrijkste toetsing geweest. Volgens de Europese Kaderrichtlijn Water moet niet alleen het grondwater, maar ook het oppervlaktewater zowel chemisch als ecologisch op een goed niveau zijn. Iedere lidstaat is zelf verantwoordelijk voor de uitwerking van de ecologische doelstellingen. Nederland heeft het oppervlaktewater onderverdeeld in verschillende typen wateren zoals stilstaand water (meren en vennen), rivieren, beken, kanalen, zoute wateren en sloten. Per type water zijn ecologische doelen gesteld en is geprobeerd om meetbare chemische randvoorwaarden te stellen."

Wat kunnen boeren doen om de waterkwaliteit te verbeteren?

"Het grootste deel van het fosfaat dat uitspoelt door de bodem, komt uit een smalle strook naast de sloot. De breedte varieert

van 1 tot meer dan 15 meter, maar in verreweg de meeste situaties minder dan 5 meter. Ik adviseer daarom vlak naast de sloot niet te bemesten met fosforhoudende meststoffen, dus ook geen dierlijke mest. Behalve fosforuitspoeling voorkom je dan ook dat de mest (met stik-

stof, fosfor, kalium en organische stof) in een bui afspoelt over de bodem. Dit is een relatief eenvoudige aanpassing in je bedrijfsvoering met minder verliezen naar de sloot. Nattigheid is dramatisch voor fosfaat, net als water en stroom. De structurele oplossing voor het voorkomen van afspoeling is daarom verbetering van de bodemstructuur voor infiltratie en vochtbergend vermogen. Stikstofuitspoeling naar het oppervlaktewater verminderen kan door middel van samengestelde drainage. Bij samengestelde drainage komen de drains niet uit in de sloot maar in een verzameldrain die is aangesloten op een put, waarin de grondwaterstand kan worden geregeld. Je kunt dan de drains onder het grondwaterniveau leggen waardoor stikstof deels wordt afgebroken voordat het in de sloot komt."

Hoe is het gesteld met de bodemkwaliteit in Nederland?

"In Nederland is 60% tot 70% van de bodem verdicht. Door mechanisatie en de afgenomen variatie in dieper en minder diep wortelende gewassen (veel gras en maïs), is de bodemopbouw steeds meer gelaagd. Door verdichting onder de bouwvoor wordt alleen de bovenste 25 centimeter door het gewas goed benut. In natte periodes kan de bouwvoor vollopen met water. Het gewas krijgt dan geen zuurstof meer. Je hebt dan bijvoorbeeld maïs met plassen, maar als je dieper onder de plas kijkt, vind je droge grond. Het water loopt dus niet goed weg. Een goed ontwikkelde bodem is bij neerslag eerder het water kwijt, en kan andersom langer water naleveren bij droogte."

Wat kunnen jonge boeren doen om hun bodem te verbeteren?

"De vorige generatie heeft geboerd in een periode dat er een mestoverschot was. Die generatie is vergeten hoe je goed met de bodem om moet gaan om de beschikbare nutriënten zo goed mogelijk te benutten. Dit was toen geen kwestie. Door het mestoverschot werden verschillen tussen bodems afgevlakt. Voor jonge boeren is het zaak om de beperkte nutriënten die we nu nog mogen toedienen goed te benutten. We moeten weer naar een vruchtwisseling met ook dieper wortelende gewassen zoals het tropische gewas sorghum, dat naar verwachting door de verdichte bodem heen kan wortelen. Het herstellen van de bodemkwaliteit is moeilijker dan het behouden van een goede gezonde bodem. Voorkomen is beter dan genezen." <